

Bidrag til den Store Nordiske Krigs Historie. Udgivne af Generalstaben. IX. Norges Forsvar 1717—1718. Udarbejdet af Kaptain K. C. Rockstroh. København 1932.

Med Forventning har man i Kredse, der har Interesse for Danmarks militær-politiske Historie, imødeset Fortsættelsen af det Værk, som Generallojtnant Tuxen paa fremragende dygtig Maade har skabt, og hvis første 8 Bind altid vil staa som et smukt Minde om ham. At det blev Kaptain Rockstroh, den tidligere Chef for Hærens Arkiv, hvis Flid og Dygtighed som militærhistorisk Forfatter er almindelig anerkendt, der kom til at fortsætte Værket, er naturligt, og det er da ogsaa, hvad de politiske og landmilitære Sider af Sagen angaar, fortsat efter den af General Tuxen i tidligere Bind angivne Hovedlinie. Et stort Arbejde er her udført, grundigt og godt, saavidt jeg, som ikke er sagkyndig, kan vurdere det.

Anderledes stiller Sagen sig, hvor der er Tale om sømilitære Operationer. At Kaptain Rockstrohs Anskuelser afviger fra General Tuxens, føler man straks ved Bogens Begyndelse, hvor han — saa at sige — foretager en ny Præsentation af de maritime Optrædende. Præsentationen er velvillig imod Søetaten, jeg kunde næsten sige for velvillig, men jeg maa dog tage Afstand fra hans Betegnelse af Kaptain Vossbein som »en af Marinens dygtigste og mest energiske Fregatchefer«. Tonen mellem Søofficererne var — efter R.s Mening — urban og hensynsfuld, hvilket skyldtes, at Chefen for Søkadetkompagniet, Rosenpalm, baade var en frisk Somand og dannet Mand, der lagde megen Vægt paa at opdrage de Unge til dannet og beleven Optræden. Det lyder kont, men afsvækkes betydelig, naar man erfarer, hvad R. ikke kan være uvidende om, at Rosenpalm først blev udnævnt til Chef for Kadetkompagniet $\frac{9}{12}$ 1715, samtidig fik Ordre til foreløbig at blive ved Flaadestyrken ved Rügen, hvorfra han først kom bort i Juni 1716, og umiddelbart derefter blev Skibschef i Østersøeskadren, saaledes at han ikke er kommet til Akademiet for samme Efteraar. Han kan altsaa ikke have haft nogen Indflydelse paa Officerernes Opdragelse og Opførsel ved Udgangen af 1716.

Der er dog en Søofficer, der ikke finder Naade for R., nemlig Tordenskiold. R. skildrer ham som en Officer med »mindre tiltalende Egenskaber«, der »hundsede, tirrede og truede sine Undergivne«, manglede Erfaring og aldrig tidligere havde »selvstændig ledet en af flere Enheder bestaaende Styrke«. Har Forfatteren glemt Dynekilen? Ser man efter, hvorledes General Tuxen paa

samme Tidspunkt bedømmer Tordenskiold, vil vi i Hist. Tidsskr. 10. R., Bd. V, S. 275 finde, at Tordenskiold var et Geni, og i Bidragene 1716 hedder det: Saalænge Krigen varede, var Tordenskiold Sjælen i alle Foretagender ved den svenske Kattegatskyst — den initiativrige Tordenskiold har indlagt sig stor Fortjeneste som en glimrende Fregatchef — Odelæggelsen af den svenske Søstyrke [i Dynekilen] er en af de stolteste Bedrifter i den dansk-norske Søkrigshistorie — Tordenskiold havde vist, at han ikke blot kunde føre et Skib, men ogsaa en Flotille, at han var i Besiddelse af Initiativ og Ansvarsglæde, at han kunde forberede og gennemføre et dristigt Foretagende etc. etc. Her staar altsaa to Domme om den samme Mand og paa det samme Tidspunkt mod hinanden. Da Præmisserne og Konklusionen i General Tuxens Dom er i fuld Overensstemmelse med hinanden, maa hans være den rigtige.

Fra Udgangen af 1716 beklæder R. alene Dommersædet, og Tordenskiold maa som alle andre historiske Personer finde sig i, at hans Sag bliver taget op til historisk Bedømmelse og maa svare for sine Handlinger, men har ogsaa Ret til at forvente, at disse undersøges loyalt og ikke ensidigt.

Man begynder med Tordenskiolds Tiltrædelse som Chef for Nordsoeskadren, og en beklagelig Hændelse, et Tab af 6 Kompagnier Soldater under en større Troppetransport til Norge, bliver af R. ganske uden Grund lagt Tordenskiold til Last, medens R. har overset eller ikke fundet Anledning til at nævne, at Tordenskiold straks ved sin Ankomst til Norge satte al sin Kraft ind paa at faa Søforsvaret sat i Orden. Det var paa dette Tidspunkt i den største Konfusion; Fregatterne »Søeridderen« og »Lossen«, den første kommanderet af den »energiske og dygtige Fregatchef« Kaptain Vossbein, havde ikke været i Søen siden Slutningen af August, Galejflotillen, der skulde have 400 Mands Besætning, havde kun lidt over 60. Tordenskiold fik hurtigt Besætningen kompletteret og Flotillen udsendt, og den tog da ogsaa snart efter et hollandsk Skib, bestemt til Gøteborg med svenske Soldater, 1 Oberst, 3 Kaptainer, 1 Ritmester, 5 Løjtnanter, 6 Kornetter og Fændriker, 16 Underofficerer og 83 Gemene, ialt 115 Mand.

Det er ikke muligt i denne Anmeldelse at gennemgaa alle de Tilfælde, hvor R. anklager Tordenskiold for Usandfærdighed, Uvederhæftighed, Illoyalitet m. m.; jeg skal nøjes med at fremhæve nogle af Stederne.

R. paastaar saaledes, at Tordenskiold aldrig overfor Kongen, Admiralitetet eller Overkrigssekretæren har udtalt sig klart om

sit Anslag mod Gøteborg, og at det kun var halv Sandhed, naar han overfor Kaptain Sievers foregav, at han havde skrevet til Kongen om Foretagendet. Jeg forstaar ikke, hvorledes R. kan hævde dette. Tordenskiold skrev ²⁰/₄ 1717 til Kongen fra Fladstrand, at han, naar Vind og Vejr fojer sig, gaar derfra med Orlogsskibene og en Del Koffardiskibe under Konvoj til Norge, hvor han vil samle sin Styrke og derefter efter »forrige allerunderdanigste Rapporter mit Dessein til Eders Majestæts Tjeneste med allerstorste Flid og Nidkierhed søge af yderste Mulighed at procequere«. Derefter følger Skrivelse af ³/₅ s. A. til Generaladmiralen, hvor han melder, at han den næste Dag med hele sin Styrke af større og mindre Fartøjer vil gaa til Søs for at gøre et godt »Coup«. Han skriver videre, at Fjenden daglig forstærker Fæstningsværkerne ved Gøteborg, Elfsborg, Gammel- og Ny Værft, hvor de armerede Skibe og Koffardiskibene ligge, men han har dog det bedste Haab om, at hans Dessein skal lykkes. Der kan efter dette Brev ikke være nogen Tvivl om Formaalet med Ekspeditionen. Maalet er tydelig nok at ødelægge Fjendens Stridskræfter (de armerede Skibe) bag de nævnte Fæstningsværker, og dertil medtager han alle sine lettere Fartøjer, Galejer, Halvgalejer og Chalupper. Hans Anslag mod Gøteborg vilde sikkert ogsaa være lykkedes, hvis Kapt. Vossbein ikke ved sin umilitæriske og forbryderiske Handlemaade, som R. nærmest finder i sin Orden, havde forsinket Overfarten, hvorved det overraskende i Angrebet faldt bort, og reduceret Angrebsstyrken med en Fregat. R. forkaster de af Tordenskiold anførte Grunde til det uheldige Resultat af Angrebet og fremsætter sin egen Opfattelse. Hans Behandling af disse Spørgsmaal, af Orlogsskibenes Anvendelse i Skagerak og den nordlige Del af Kattegat i stormfulde Vinternætter, hans Omtale af Eskadrens Passage fra Fladstrand til Gøteborg, Orlogsskibenes Placering under Affæren ved Gøteborg m. m. viser dog, at han — i Modsætning til General Tuxen — savner den nødvendige Forstaaelse af maritime Sager. Forfatteren kommer her, ved at gengive et Uddrag af et Brev fra Fru Sievers, til at antyde, at Tordenskiold skulde have forsøgt at sætte Blame paa hendes afdøde Mand, der faldt under Slaget »til sin egen Befrielse«, uagtet R., der har læst Tordenskiolds Rapport, ved, at dette ikke er Tilfældet, idet Tordenskiold i Rapporten udtaler sig meget anerkendende om Kaptain Sievers.

R. meddeler i en Fodnote, at General Wedel havde søgt at formaa Tordenskiold til at indgive Maanedslister over sine Be-

sætninger. Herimod havde Tordenskiold rejst en »Himmelstorm«, men efter det mislykkede Angreb paa Goteborg faldt han straks tilføje uden Indvending. Denne Affaire, der skal stille Tordenskiold i et ynkeligt Lys, er forkert gengivet. Tordenskiold skrev ^{10/5} 1717 til Admiralitetet, at første Del af Generalens Anmodning lettere kunde ordnes ved, at den ved den norske Søarmatur ordinerede Krigskommissær Alsbach, der fulgte med Eskadren, indsendte saadanne Lister, men om den anden Del af Anmodningen, Monstring af Soldatesken hver Gang et af Eskadrens Skibe anløb norsk Havn, udtalte han med fuld Ret, at den var umulig, da Skibene, der kom til Havn, hurtigst mulig skulde afsted igen og ikke kunde vente paa, at Generalitetet var i Stand til, ved Bud frem og tilbage paa 10, 12, 16, 20 ja 30 norske Miles Distance fra Christiania, at sende en Deputeret til at være nærværende ved Monstringen. Admiralitetet tiltraadte Tordenskiolds Opfattelse, og Sagen blev ordnet som af denne foreslaaet ved Indsendelse af Ekstrakter uden Monstring.

R.'s Behandling af Affæren ved Strömstad falder i Traad med de øvrige. Han kritiserer Ledelsen, derunder ogsaa, at Tordenskiold var forrest i Ildlinien. Ja, en klog General holder sig jo undertiden tilbage, men det var nu ikke Tordenskiolds Maade, i dette lignede han Nelson. Som sædvanlig sigtes Tordenskiold for urigtige Angivelser i sin Rapport, ved Opgivelsen af »Hjælperens« Afstand, inden der skrides til Angreb, og endog for »Forsfalskning af Kendsgærninger« (Wedels Brev), uden at der er ført Bevis for nogen af Delene. Da Tordenskiold efter Anmodning fik sin Sag undersøgt af Admiralitetet, afgav dette en meget grundig Betænkning om Tordenskiolds Motiver til Angrebet og hans Konduite for og under dette og frikender ham paa alle Punkter. Tordenskiolds Indlæg kaldes for et Prokuratorindlæg og Admiralitetsherrerne bliver til »de brave Herrer«, der har »affattet et mere velment end velbegrunder Forsvarsskrift«.

Efter Affæren ved Strömstad blev Tordenskiold afløst som Chef for Nordsoeskadren af Schoutbynacht Rosenpalm, der fik en Instruks, som efter R.'s Mening »lagde Grunden til godt Samarbejde mellem de to Faktorer, samtidig med at Efterfølgeren var en dannet og loyal Mand«. Resultatet blev ringe. Søstyrkens Virksomhed indskrænktes til Blokade og Konvojering, den offensive Aand var ganske forsvundet, og det har vist heller ikke været ren Idyl med Samarbejdet, hvilket fremgaar af Rosenpalms Brev af ^{22/10} 1718 til Overkrigssekretæren, hvor han beklager sig over, at hans gentagne Forslag til en Aktion mod

Stromstad, hvortil han begærede 1000 Soldater afgivne, afvises af Generalitetet, der ej fandt det tjenlig at hazardere saa mange Folk. Brevet begynder saaledes: »Som jeg ingen Ende ser paa min elendige Tilstand, saa er jeg nu saa nær ved at blive desperat, som jeg i mange forhafter fortræder aldrig har vaaren«. Men det passer jo ikke ind i Billedet og er derfor ikke omtalt.

R. optræder i alle de Afsnit af Værket, der vedrører Tordenskiold, som dennes Anklager og ikke som en besindig Dommer. Det foreliggende Materiale er ikke altid fuldt loyalt behandlet, og undertiden har Forfatteren gjort sig skyldig i Fejltagelser, der for adskilliges Vedkommende kan skyldes hans utilstrækkelige maritime Indsigt. Det havde derfor været heldigt, om han i Tide havde indset sin Begrænsning og søgt maritim Assistance, ligesom det ogsaa vilde have været heldigt, da Tordenskiold er Hovedpersonen i hele Bindet, om Forfatteren havde udstrakt sine Studier til Trondhjem for at gøre sig bekendt med det derværende store Tordenskiolds-Arkiv. Saa vilde sikkert Fremstillingen af Tordenskiolds Mellemværende med det norske Generalitet paa væsentlige Punkter være bleven ændret.

Th. Topsoe-Jensen.

Efterskrift.

Kaptain Olav Bergersen, hvis store Tordenskiolds-Biografi, trods de Indvendinger, der blev rettet mod den, og som mere gjaldt Formen end Indholdet, ubestridelig er Hovedværket om den geniale Søhelt, har udsendt et lille Skrift: *Tordenskiold og Danskene* (Oslo 1932), rettet imod Kaptain Rockstrohs ovenfor omtalte Skildring af Tordenskiold. Bergersen er vred og er i sin Vrede tilbøjelig til at betragte Kaptain Rockstrohs Fremstilling som et Led i en Række af Forfølgelser, »Pirkerier« og »Stiklerier« fra dansk Side mod Tordenskiolds Minde. Men det skal indrømmes, at Vreden i dette Tilfælde ikke er uberettiget; hans Gendrivelse af Urigtigheder i Fremstillingen og Misforstaaelser fra Kaptain Rockstrohs Side er paa mange Punkter overbevisende og — trods den hvasse Tone — fuldtud saglig. Til Læsningen af »Norges Forsvar 1717—18« udgør det lille Skrift et nødvendigt Supplement, hvis man vil danne sig et retfærdigt Billede af Tordenskiold paa dette Tidspunkt.